

publicație a lui Ion Ciocanu”. Am adăuga, și cea mai consistentă. În dublul proces de comunicare cu opera și cu cititorul, ponderea esteticului crește și se nuanțează. "Esteticul" este mereu hârtia de turnesol, proba de adevăr și sinceritate a literaturii. Din articol în articol, de la o carte la alta, Ion Ciocanu nu obosește să repete, cu riscul de a plictisi spiritele "subțiri" și de a agasa vigilenții comisari ai ideologiei, că nu tema este hotărâtoare pentru o operă artistică. "Nu tema..., nu tema..., nu tema..." – iată un refren critic susținut de dânsul cu o îndârjire și răbdare de Sisif, în surdina refrenului oficial de atunci privind "actualitatea temei". Înverșunata pledoarie vizează constant un cititor ingenuu (eufemistic vorbind!), pasibil să cadă oricând pradă maculaturii oficioase sau, în genere, indiferent față de literatură, privat de pasiunea lecturii. "Cartea, observă cu o tângă necamuflată Ion Ciocanu, rămâne pe un plan secundar în aria de preocupări a maselor. E o stare de lucruri la a cărei schimbare în bine avem datoria de a participa cu toții, în ciuda oricăror condiții, oricât de rele." În perseverența sa, în insistența explicării și explicitării de sensuri, de subtexte și de înțelesuri, regăsim un patos persuasiv, o dorință tenace de a ajunge la public, la "mase", de a influența (și a modela) gusturile, opțiunile literare și, prin aceasta, convingerile, suflul, conștiința acestora. Într-un context neoficios este oarecum deranjantă această trimitere directă, oarecum brutală, la mase. Urmărind însă, în profunzime, demersul lui Ion Ciocanu, depistăm pe parcursul întregii sale activități de scriitor consecvența unei convingeri paideutice, culturalizatoare a scrisului. Mulțimile care nu citesc ori citesc printr-o grilă falsă, ideologizantă, sunt mase. Pentru ca acestea să devină popor, adică o unitate etnică distinctă alcătuită din indivizi cu personalitate, este nevoie de efortul susținut al tuturor oamenilor de cultură neînregimentați în orchestra de surle și chimvale a propagandei oficiale. Scopul, misiunea, *datoria* acestora este de a contribui, prin scrisul lor, la o paideia națională (replacă și alternativă a sistemului de educație sovietic). Păstrând proporțiile și având în vedere uriașele (totuși) diferențe între situația sub comunism a românilor din Basarabia și a celor din Țară, descoperim aceeași intenție și aceleași consecințe, țintite și vizate de efortul lui Noica prin școala de la Păltiniș, de "naștere a eului, a individualității, a gândirii autonome, care se smulgea din lumea imbecilizării forțate și planificate" (Gabriel Liiceanu). Iată cum "licbezul" de demult se își află rezonanța peste ani într-o concepție absolut contrarie, de rezistență și salvare națională în fața pericolului abrutizării totale și a dispariției. E o concepție pe care Ion Ciocanu o susține cu dezinvoltura colocvială a unui "plebeu" în arenă, care se vrea cu tot înadinsul înțeles de toți, cum spunea Alexandru Burlacu, și de liceeni, și de academicieni, și care își dă seama că și această muncă este onorantă și că cineva *trebuie* să și-o asume cu toată răspunderea. Trebuie! Acesta e cuvântul de ordine al scrisului său adresat, în primul rând, sieși.

Dr. hab. în filologie Andrei Turcanu

"HRONICUL ȘI CÂNTECUL" NUMELOR

Dr. MARIA COSNICEANU

LA 75 DE ANI

Născută la 4 februarie 1935. Filolog, domeniul științific: onomastică (antroponimie). Doctor în filologie (1971).

Pentru a sugera expresia unei vieți dedicate cercetării cu trudă, dar și cu admirație, a **numelui românesc** într-un spațiu vitregit al istoriei de către o distinsă doamnă – Maria Cosniceanu – am ales să parafrazăm titlul unui cunoscut roman autobiografic semnat de Lucian Blaga: „Hronicul și cântecul vârstelor”. Toată averea intelectuală, toate volumele și volumașele adunate grămăjoara pe care le-a semnat de-a lungul timpului pot alcătui un adevărat **Hronic** al numelor – fiecare nume cu istoria lui, cu etimologiile lui, cu derivatele (hipocoristicele) lui, cu lungul șir de persoane și personalități care l-au purtat, cu variantele lui, cu influențele și deformările lui, cu lungul lui întoarcere acasă, cu punerea lui la adăpostul legii, cu **cântecul** lui, pe care omagiata noastră l-a ascultat până l-a învățat și l-a transmis generațiilor de azi și de mâine.

A-ți închina viața studiului numelui a fost pentru dna Cosniceanu un noroc – temă interesantă, cu aplicare foarte palpabilă (căci numele e peste tot, ne însoțește toată viața, fără nume s-ar prăbuși activitatea tuturor instituțiilor, ca să nu mai zicem de birourile de stare civilă, de recensămintele populației, de Ministerul Dezvoltării Informaționale etc.). Cu alte cuvinte, onomastica s-a dovedit a fi un domeniu foarte „personalizat” și de care este extrem de interesat Măria sa Vorbitorul de rând, care nu face filologie, dar care se atinge inevitabil de domeniul onomasticii atunci când este pus în situația de a alege un NUME (pentru odrasla/odraslele care îl vor duce mai departe), de a-i cunoaște originile și semnificația și de a-l scrie și pronunța într-un fel anume care să-l reprezinte. Paul Goma într-un memorabil pasaj „Din calidor” spune: „Când ai să te însori, ai să vezi că numele e ca nevasta: cu timpul, te înveți tu cu el, se învață el cu tine, fiecare se dă oleacă după celălalt, se modelează unul după altul. Știau ei ce știau bătrânii

Evrei, când considerau că numele nou-născutului nu e doar o etichetă lipită de fruntea pruncului, ci, în clipa în care îl numeau, **îl și făceau să fie!** Cred că la asta se referă Ioan, când zice că la început a fost Cuvântul. Cum a făcut Dumnezeu lumea, dacă nu așa? Nu se spune, în *Facere*, că pământul era netocmit și gol? Și că Dumnezeu a zis: Să se facă cutare! Să fie cutare! – și s-a făcut, după cuvânt! În fine, începând din a opta zi, a zis: „Să fie Avram, să fie Iacob, să fie Rașela, să fie...” ([1, p. 285-286]. Cred că la asta s-a tot referit de-a lungul vieții și dna Maria Cosniceanu – la A FI prin NUME.

Din perspectiva postmodernismului, care, mai nou, iată, se afirmă ca e deja depășit de către fracturism și utilitarism [a se vedea 2], omagiata nici măcar nu s-a ocupat de scris. Pentru că totul, dar absolut totul, spun reprezentanții acestui curent, s-a scris. S-a scris Biblia, s-au scris cele mai importante cărți ale lumii. Ceea ce face cercetătorul contemporan nu este decât un exercițiu de interpretare, hermeneutic, altfel spus, de **re-scriere**. Un exercițiu de interpretare continuă a fost și întreaga activitate de cercetare a doamnei, dar ce exercițiu! Unul care, în viziunea sărbătoritei, trebuie neapărat să ajungă la destinatar. Și a ajuns, mai mereu, prin cărțile semnate de dumneaei, dar mai ales, se pare, prin glasul ziarului *Timpul*, care a fost una din tribunele cele mai importante de la care dna Cosniceanu a știut să-și promoveze (și chiar să-și vândă) produsul cercetării, spre deosebire de mulți alți cercetători, care nu știu ce să facă cu acest produs intelectual. E adevărat că l-a „vândut” gratis, dar măcar și-a făcut un nume. La ora actuală se poate afirma cu certitudine că avem un brand național – rubricile despre nume din ziarul *Timpul* semnate de dna Maria Cosniceanu. Nu același lucru se poate afirma despre articolele strict științifice, care adesea, oricât ar fi de bine scrise, sunt citite aproape în exclusivitate de către confrății de breaslă, iar uneori nici măcar de aceștia, dar rubricile din *Timpul* au avut, cu siguranță, cititorul lor, beneficiarul lor și criticul lor. Lucru mai mult decât important. Datorită acestei teme, Maria Cosniceanu este la ora actuală unul dintre cele mai cunoscute nume de femeie-lingvist din republică (și ușor recunoscute), dar și unul dintre cele mai citate – iar citarea frecventă, se știe din scientometrie și bibliometrie, e unul din indicatorii cei mai importanți ai domeniului cercetării și inovației.

Dincolo de toate aspectele foarte specializate sau, dimpotrivă, intens popularizate, ale antroponimiei din spațiul RM, unde Domnia sa a fost și mai e stăpână, dânsa a constituit, cu mici excepții și cu o oarecare părere de rău, o „rostire singulară”, cum ar spune francezul Laurent Jenny în lucrarea omonimă (una dintre cele mai autorizate voci ale studiilor poststructuraliste de expresie franceză – [a se vedea 4]. Discursul nostru, al tuturor, este mai întotdeauna unul repetitiv, adică spunem aproape în permanență ce-au mai spus și alții. Limbajul însuși este o sumă de acte individuale, de rostiri singulare, de produse verbale unice. Fiecare Eu se rostește pe sine. Noi suntem ființe ale rostirii.

Într-un sens mai larg, dna Maria Cosniceanu ca specialist, am zice că a rămas o voce distinctă, dar unică în peisajul studiilor antroponimice, mai mult: o rostire nepermis de singulară în domeniul pe care și l-a ales și l-a cultivat. Iar dacă totuși n-a fondat o școală propriu-zisă în antroponimia națională, cum mai e la modă să se afirme în spațiul academic, A FOST ȘI ESTE EA ÎNSĂȘI O ÎNTREAGĂ ȘCOALĂ.

Dna Maria Cosniceanu, care trebuia să poarte un nume atât de eufonic, ca să aibă dreptul moral și prin propriul nume să se ocupe de studiul numelor noastre, indiferent ce aspect sau domeniu a abordat (onomasiologia, în primul rând, apoi gramatica, etimologia, stilistica, istoria limbii etc.) – a făcut-o întotdeauna cu un fel de mândrie și chiar cu un orgoliu al meseriei.

Ceea ce se întrevede din toată scriitura dnei Maria Cosniceanu („scriitură” e un termen barthian, cu greutate) este **opțiunea constantă pentru păstrarea specificului autohton al numelor**, care au fost mutilate într-un timp și într-un spațiu căzut din istorie – Republica Moldova. Cu toate acestea, într-o lume care se sufocă de globalizare, în care numele de părinți este înlocuit tot mai frecvent prin numele de cod sau codul de identificare, prin codename-uri sau nickname-uri (nume special inventate sau „porecle” utilizate în limbajul Internetului), nu în ultimul rând – pentru ca utilizatorii să-și poată ascunde adevărata lor identitate, pentru a-și crea una virtuală – numele original, probabil, cu timpul, va deveni o amintire, o relicvă, pe care urmașii noștri o vor studia la antropologie, la sociologie, istorie sau geografie, sociolingvistică, culturologie, tehnologii informaționale etc. – dar nu se va putea face abstracție nicidecum de contribuția la studiul numelor și prenumelor a unei harnice cercetătoare de la Chișinău. Sub ochii noștri se naște o nouă ramură a antroponimiei – **numele virtual**, pe care (culmea! ți-l poți alege, purta și schimba oricând, spre deosebire de cel dat de părinți), cu care poți să te afli oriunde în spațiul virtual, sub acoperișul căruia poți spune orice. Dar aceasta e o temă de viitor, care abia își așteaptă cercetătorii.

Și iat-o, la acest popas aniversar, gata să ia penița în mână (căci calculatorul deocamdată nu i-a înlocuit vechea pasiune) și să-și continue cercetarea cu același interes, cu aceeași hotărâre și dragoste. Și, ca să încheiem cu NUMELE cu care am început această comunicare, apelăm din nou la vocea poetului Blaga, unul din cei, la școala căruia, cu modestie bineînțeleș, învățăm și noi să re-scriem:

„La alegerea de nume/ las mireasma să mândrume/
și aroma ce te-ngână/ anu-ntreg și-o săptămână/...

Titlul poeziei de Lucian Blaga – *Caut nume* – i se potrivește mai mult decât bine onoratei doamne Maria Cosniceanu, fiind scris parcă anume pentru Domnia sa. Îi dorim sărbătoritei mulți ani prodigioși și să nu-și trădeze niciodată nici vocația, nici vârsta.

Elena Ungureanu,
Institutul de Filologie al AȘM